Bulletin Old Sillevold

Nummer 44 Voorjaar 2020

Nood-Ziekenhuis In Silvolde Opgeheven

Op verzoek van het Rode kruis wordt het St. Clara klooster van februari tot 1 juli 1945 ingericht als Noodziekenhuis.

Ingezonden stuk dd: 05-07-1945.

Zaterdag j.l. werd op feestelijke wijze de opheffing van het Nood - Ziekenhuis gevierd. Het ziekenhuis was in den grootsten nood uit den grond gestampt. Met vereende krachten kwam het tot stand om te helpen in den grooten nood. Men wilde deze opheffing dan ook niet zonder meer laten voorbijgaan. Er kwam een feest tot stand, waarvoor diegenen die buiten de leiding van het ziekenhuis stonden, te laat en slechts gedeeltelijk een uitnoodiging ontvingen.

Voor het diner werden zij niet uitgenoodigd met het oog op het standsverschil. Was het niet billijk geweest, dat het bestuur van het ziekenhuis voelde, dat diegenen, die 't zwaarste en het vuilste werk verrichtten toch ook wel een prettige herinnering en blijk van waardeering mochten ontvangen?

Wij meenen dit te moeten publiceeren, omdat wij o.i. na dezen oorlog zooveel gemeenschapsgevoel mochten veronderstellen, dat dergelijke buitensluitingen door standsverschil overwonnen zouden moeten zijn.

Ook meenen wij dat vergeten is belangrijke personen, die voor voedselvoorziening en transporten zorgden, met name Fr. Heijming en de P.B.H. te Silvolde, te bedanken.
Wij bieden hiervoor onzen dank voor hunne medewerking aan.

T. M. Rensen.
B.J. ter Steeg.
H. Kortering
B. Schreur

Inhoud:

Nood-Ziekenhuis in Silvolde Opgeheven 2

Voorwoord 4

De geschiedenis van café 't Centrum te Silvolde. 5
Robbie Wolters

Boer - buur - buur(t)schap - nabuurschap - naoberschap 12
Bernard Dorrestijn

Ontdek je plekje 18
Bas Boerakker

Silvolde. Twee huizen afgebrand 30

Opgraving bij de Protestantse Kerk 31
Barbara Veselka

Bulletin is een uitgave van de Heemkundige vereniging
Old Sillevold
en verschijnt tweemaal per jaar.

Nummer 44 - Voorjaar 2020

Redactieadres:
André Tangelder
Prins Willem Alexanderstr. 5
7064 GH Silvolde
tel. 0315-32 75 90
info@oldsillevold.nl

www.oldsillevold.nl

Samenstelling en vormgeving:
Willie Dieker,
Bernard Dorrestijn

© 2020
Heemkundige vereniging
Old Sillevold

Overname van bijdragen is toegestaan na toestemming van de redactie met bronvermelding.

De inhoud van de opgenomen artikelen valt onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.

Losse nummers € 3,50 per stuk
ISSN 1569-1365

Voorwoord

Na 23 jaar secretaris, vanaf de oprichting van Old Sillevold, mag ik nu als voorzitter het voorwoord schrijven. Door de jaren heen weet ik hoe ongeveer de hazen in Silvolde lopen.
Op dit moment hebben we te maken met het coronavirus, het begint pas en het eind is nog lang niet in zicht. Alle bijeenkomsten, ook de bestuursvergaderingen zijn opgeschort. We houden onderling contact d.m.v. social media. Het thuiswerk, dus ook het samenstellen en publiceren van ons bulletin kan dus gewoon doorgaan.
Tijdens de jaarvergadering vertoonden we een video-interview met Jan Tangelder 'de Amerikaan'. Een uitspraak in dit gesprek: "Wie niet wil leren van het verleden is niet klaar voor de toekomst". Het is en blijft een taak van onze Heemkundige Vereniging u te informeren over allerhande zaken uit de geschiedenis en die ervaringen te gebruiken voor de toekomst. Zoals de Gemeente Oude IJsselstreek die een vergunning wil afgeven voor de aanleg van een solarpark op de kamp van het eeuwenoude goed 'Have'. We verzetten ons hiertegen met hand en tand!
Op de website staat onder Sinderen een boekwerk over Sinderen en aanpalende gebieden als de Silvoldse Slaege geschreven door Karel Migchelbrink. Ook staat er het Verpondingsregister uit 1647 met de oude tekst en het geheel is getranscribeerd ook weer door Karel Migchelbrink.
Binnenkort wordt de geschiedenis van de Silvoldse boerderijen, opgetekend door Frans Winkels, geplaatst. En als laatste de verzamelde verhalen over de Tweede Wereldoorlog. Eind april komt er huis aan huis een blad met de verkorte versie.
Ik wens u allen veel leesplezier,

Voorzitter,
André Tangelder

De geschiedenis van café 't Centrum te Silvolde

Robbie Wolters.

Midden in Silvolde, pal tegenover de Mauritiuskerk, is dit herenhuis in eclectische stijl in 1878 gebouwd door houthandelaar Johannes Pothoff.

Wat vooraf ging.

We gaan terug naar de 19e eeuw. Rond 1830 zijn er op die plaats twee kavels: E 482 en E 483 met daarop twee woningen, beide eigendom van Reindert Noy, een schoenmaker en leerlooier. Vermoedelijk woonde Maurits ten Brinke met zijn vrouw Helena van Esch op E 482, terwijl E 483 de leerlooierij was. Na de grote brand van 1825 en later weer in 1829, branden er in de nacht van 1 april 1832 nog eens vijf huizen af aan de noordkant van de Prins Bernhardstraat, waaronder ook deze twee vallen. Noy laat ze herbouwen. De "dienstknecht" van Noij is een zekere Hermann Kaatmann uit Rees in Duitsland.

De"dienstmeid" is Henrica Slutter uit Gendringen. Hermann en Henrica huwen op 12 juni 1845 en gaan bij de familie Preijer op de Ulftseweg 112 inwonend, daar werd zoon Johannes Kaatmann geboren op 26 october 1847. De familie Kaatmann bouwt hierna zelf een huis aan de Lichtenbergseweg 74.

Johannes Pothoff.

In het huis van Ten Brinke komt later houthandelaar Johannes Pothoff te wonen. In 1852 verkoopt Noy zijn woning aan de timmerman G. Nijland. Deze verbouwt het huis in 1859. Mogelijk komt er dan een winkel in. Omdat Nijland gaat emigreren, koopt Johannes

Notaris VONK DE BOTH
te SILLEVOLDE,
bericht dat de **Onroerende Goederen**, behoorende tot den faillieten boedel van den Heer J. Pothoff te Sillevolde zijn ingezet en met de hoogen gebracht op:
Perc. 1. WINKEL- en WOONHUIS, waarin gevestigd is het recht van VERGUNNING, en SCHUUR, ERF en TUIN te Sillevolde, 40.16 aren . . f 5583.—
Perc. 2. BOUWLAND, 39.30 aren . . . . . - 340.—
Perc. 3. WEILAND 63.45 aren . . . . . - „
Perc. 4. WEILAND, 63.45 aren . . . . . - „
Massa der perceelen 3 en 4, groot 1.26.90 - 2150.25
Perc. 5. BOSCHGROND met Boomen, 94 aren . . . . . - 481.—
Massa der perceelen 6—12 „den Manussenkamp", groot 3.44.50 hect. . . . . - 2111.—
en dat de toeslag blijft bepaald op **Donderdag 16 Augustus**, des namiddags **2 ure**, ten herberge van den Heer J. Pothoff te Sillevolde.

Pothoff het pand er in 1865 bij. In 1878 blijft de schuur rechts van het gebouw staan en bouwt Pothoff er een herenhuis tegenaan. Hij gaat in 1894 failliet en de woning wordt geveild. Uit bovenstaande advertentie van de veiling blijkt dat de houthandelaar het pand tevens als herberg in gebruik had.

Th.J.W. Rademaker 1894 - 1910

In 1894 wordt nieuwe eigenaar en bewoner Th. Rademaker.
Hij laat het huis verbouwen waarbij de twee vensters rechts van de ingang vervangen worden door een winkelpui. Verder richt hij beneden een gelagkamer in met daarboven een zaal.

Links voor hotel - café Verheijen later Harbers, ernaast café Rademaker aan de overkant het pand van Eggink.

Th. Rademaker overlijdt in 1910 en laat vrouw en dochter Wilhelmina F.B. Rademaker geboren op 31-05-1899 achter.
Hieronder enkele rekeningen uit de tijd Th. Rademaker:

67
Ontvangen van De Heer Jos. Bierman Scheveningen
de Somma van acht gulden tien Cent
voor geleverde goederen d.d. 23 October j.l.
Th. Rademaker KOLONIALEWAREN SILVOLDE
TERBORG 14 DEC 1896
Silvolde den 12 December 1896
8,10
TERBORG 14 DEC 1896
Th. Rademaker

Wissel: Th. Rademaker (zie handtekening rechtsonder) ontvangt 8 gulden en tien cent op 14 december 1896 in Terborg voor deze wissel zijn op 23 october 1896 goederen geleverd aan de heer Jos Bierman uit Scheveningen.

HANDEL IN KOLONIALEWAREN,
THEE, KOFFIE, GRANEN, HAAR- EN LINKOEKEN.
Silvolde, Maart 1902
De Heer H. A. Heiming - Silvolde
Debet van TH. RADEMAKER.
1901 Oct 1 half tafelmand te koop 1 45
Dec 1 bezem te koop 54
3¼ el merinos 10 2 60
1¾ el merinos 10 1 20
2/3 aan deel in de bank (100) 27 20
Tegenrekening 34 40
2 12
27 28
Verrekend 10 April 1902
TH. Rademaker
Kolonialwaren
SILVOLDE.

Na 1900 werden de rekeningen op voorgedrukt papier geschreven. H.A. Heiming die in het pand Ulftseweg 1 (nu Familie Westerhof, cafetaria 't Smikkeltje) woonde en T. Rademaker handelden over en weer en verrekenden dat op hun rekeningen.

Jos Derksen

Mevrouw Rademaker hertrouwt in 1913 met Jos Derksen die van geboorte uit de Betuwe komt.
Jos Derksen werd door dit huwelijk de stiefvader van Wilhelmina F.B. Rademaker geboren op 31-05-1899 en overleden op 25-11-1942.

De volgende 20 jaar is het café Derksen. Aardig is misschien ook te weten dat zo rond 1917 artikelen

Cafe Derksen
Silvolde.
Gedurende de Kermis
Zondag: CONCERT
(Orkest Kappert.)

die van de koekfabriek in Deventer werden betrokken eerst per boot over de IJssel van Deventer naar Doesburg werden vervoerd en dan verder per tram van Doesburg naar Silvolde.
In de agenda van 1896 zien we dat de families Rademaker uit Silvolde en Meijer uit Netterden elkaar al kenden. Zou dit de reden zijn dat Bernhard Meijer begin dertiger jaren van de vorige eeuw weleens een borreltje ging drinken in Silvolde bij café Rademaker-Derksen? Bernard Meijer uit Netterden kwam wel eens in het café van Jos Derksen op bezoek en hoorde dat Willie Rademaker thuis was en tandpijn had. Willie hielp regelmatig in het café, toen ze Bernhard zag was de tandpijn vlug over.

Op 30 januari 1934 trouwt Willie Rademaker, de dochter van Theo Rademaker, met Bernard Meijer uit Netterden.

De vonk sloeg over zoals de feestgids van de bruiloft op 30 januari 1934 vermeldt:
(Wijze: “t Zonnetje gaat van ons scheiden)
“Hij kwam, zag en overwon”
Sillevold is een lief dörpke,
Altied gezellig vertier.
Derksen verköcht een goed snäpske.
Daor gao-j naor toe met plezier.
’n Jongen uut Nett’ren den trok dat wel aon,
Om een keer dukker naor Silvold te gaon !
Fiets nou, o Bernard, maar voort,
“Misschien kom ie wel tot accoord ! “
****
Willie had ’t heufd in de doeken,
Tandpien duut warmte wel goed.
“Moeder, d’r is volk in de kamer,
“Gaot gi-j d’r efkes naor toe ?”
Vrouwlui bunt altied verschrik’lijk nieuwsgierig,
Willie zette efkes de deur op een kier !....
Weg gooit ze de doeken van ’t heufd af,
Lup naor den gast op een draf!
****
Zoo raakten beiden aan ’t vri-jen,
Trouwplannen wieren gemaak:
“Liefde” mag üutstel”niet li-jen;
“Veur Vasselaovond!”was zaak.
Zoo zitten wie nou, in heel groot getal,
Aan deze feestdisch, -na afloop is ’t bal-
Zingen en wunschen het bruudspaar,
Blievend geluk met mekaar.
Mäkk’lijk genoeg, om ’t te wenschen,
Maor daormet hei-j ’t nog niet.
Daorom als goed – roomsche menschen,
Vraogen wie God in ons lied:
“Lieven Heer, kiek is naor Willie en Beernd,
“Zi-j bunt Ow zegen toch zeker wel weerd;
“Hold ze in Ow liefde vereend,
“Dan is “t geluk hun verleend
****
Zij gaan inwonen bij Willie's moeder en stiefvader Jos Derksen. Geleidelijk aan nemen zij de zaak over. Helaas sterft Willie in 1942 op de leeftijd van 43 jaar.

Samen met zijn schoonvader Derksen blijft Bernard als weduwnaar op de zaak. Hij werkt, samen met knechten, veel op de boerderij. Zoals oudere Silvoldenaren zich goed kunnen herinneren, stond er op de huidige parkeerruimte van het café een flinke boerenschuur.

Later hertrouwt Bernard Meijer met Anneke Holtslag en uit dat huwelijk worden vijf zoons geboren: Gert, Bennie, Jos, Jan en Toon. Uit aantekeningen in de boekhouding blijkt dat er in de oorlogsjaren inkwartiering is van de Duitsers en later ook van geallieerde soldaten. In 1946 krijgt café Meijer telefoon. Een jaar later wordt er voor *f* 200,- een radio gekocht. De opbrengsten uit die tijd worden verkregen uit: melkgeld, verkoop van aardappelen en rogge, handel in vee, opbrengsten uit het café, en uitschrijven van danslessen in de zaal door dansschool Berendsen uit Gaanderen.

Jan Gregoor vertelt dat hij als 18 jarige de "18- jarige cursus" van de katholieke kerk bij Meijer achter in de keuken volgde. De cursus werd gegeven door de kapelaan, ze kregen o.a. seksuele voorlichting.

Naast het café hadden ze bij Meijer nog de boerderij.
Bernhard Meijer had eind jaren '50, begin jaren '60 een wei op het Melkvonder (tegenwoordig Over de IJssel), tegenover de wei van Beernd van de Plak. Het melkvee van Meijer liep in deze weiden. Meijer ging twee keer per dag met de fiets en het melkkarretje door het dorp naar de wei om de koeien te melken. Toen nog met de hand natuurlijk! Hij was samen met Jan in zijn wei bezig, waarschijnlijk had hij koeien van de voorste naar de achterste wei verplaatst. Om te voorkomen dat de koeien weer terug zouden lopen werd een (stroom) draad gespannen. Bernhard Meijer vroeg of toevallige voorbijgangers wilden helpen trekken aan die draad. Toen Bernhard aanhaakte kregen ze een lel stroom, Bernhard had dan het grootste plezier.

Gert Meijer
Aanvankelijk neemt de oudste zoon Gert de zaak over.
Gert laat een nieuwe kap op het

café maken en op de zolder een schietbaan inrichten. De aangebouwde schuur heeft plaats gemaakt voor een parkeerplaats..
Later nemen zijn broers Jos en Jan de zaak over en wordt broer Bennie de uitbater. Maar als deze in 1990 plotseling overlijdt, maken de omstandigheden het moeilijk het café nog langer in eigen beheer te behouden.

Café het Centrum
Charlotte en Robbie Wolters kopen het café van de familie Meijer en verhuren het aan Edo Keizer.
In 1994 koopt Edo het pand. Hij verkocht het in 2002 aan Grolsch Vastgoed waarna Eric ter Voert de uitbater wordt.
In 2020 is Eric ter Voert nog steeds de uitbater en organiseert regelmatig activiteiten in zijn café, in de bovenzaal, op het terras en het pleintje naast het café.
De binnenzijde heeft vele muurschilderingen die door Willem Matse gemaakt zijn. De bedoeling is dat Matse in het voorjaar van 2020 een muurschildering maakt op de buitengevel aan de zijde van het naastgelegen pleintje.

Bronnen:

- Familie-archief Meijer.
- Eric terVoert www.silvoldepedia.nl/index.php?cafe-t-centrum .
- Fotoarchief John Liebrand.
- Familiearchief Charlotte en Robbie Wolters.
- Heemkundige vereniging
- "Old Sillevold" najaar 1999 artikel Ben Harbers.
- Delpher

Boer - buur - buur(t)schap - nabuurschap - naoberschap

Bernard Dorrestijn

Als een positief element van de Achterhoek wordt nogal eens 't verschijnsel 'naoberschap' genoemd. Maar hoe meer ik over die uitspraak nadenk, hoe kritischer ik er over ga denken. Weten die sprekers en schrijvers eigenlijk wel waar ze 't over hebben? Waarschijnlijk bedoelen ze te zeggen dat ze opmerken dat de Achterhoekers elkaar altijd en overal in bijstaan en helpen. Maar was/is dat alleen in de Achterhoek 't geval?
Zie aan 't eind van m'n verhaal.
In de titel hierboven geef ik al min of meer aan dat de woorden 'nabuurschap' en 'naoberschap' hoogstwaarschijnlijk van 'boer' en 'buur' geleend zijn. En boer en buur zijn bovendien ook nog sterk aan elkaar verwant. Daar zijn de geschied- en taalkundigen het ook redelijk goed met elkaar over eens. Alle boeren zijn immers elkaars buren! Waarschijnlijk is 'buur' een soort verbastering van 'boer'.
'Daar ginds woont die andere 'boer/buur'! En dan zitten we ook al dicht bij de begrippen 'nabuurschap' en 'naoberschap'. Maar voordat ik 't daarover ga hebben, lijkt het me beter eerst nog 't een en ander over de woorden 'buur(t)schap' en 'naoberschap' te ventileren. Taalkundig liggen ze dan wel dicht bij elkaar, verder zijn er nogal verschillen. De 'buur(t)schappen' zijn namelijk officiële overheidsorganen, de 'buurten/naobershappen' stoelen daarentegen volledig op particuliere initiatieven en afspraken van de bevolking.

De buur(t)schappen

Binnen de gemeenten in onze streek kennen we verschillende 'buurtschappen', vroeger ook wel 'boerschappen' genoemd, met name gangbaar onder Aalten en Winterswijk. Waarmee de verwantschap tussen de woorden 'boer' en 'buur' ook al weer in het oog springt. Reden waarom archivaris

Wartena dan ook meestal van 'buurschappen' sprak. Wat doen we ook met die t op die plek?
Onder Silvolde kennen we de buurschappen: Voorbroek, Silvoldse Buurt, Kroezenhoek, Bontebrug en Lichtenberg. De Kroezenhoek is het oude Nottel-gebied, evenzo de Bontebrug; de Lichtenberg heeft een aparte geschiedenis. Silvolde, het dorp zelf, zou overigens ook als een buurschap te bestempelen zijn.
Rond 1830 hanteerden de kaartmakers van het Kadaster de namen Voorbroek, Silvoldse Buurt, Kroezenhoek, Lichtenberg en Silvolde voor de verschillende secties.
Maar omdat ze enigszins vergelijkbare gebieden wilden karteren, hielden ze zich niet altijd aan de oude begrenzingen, waardoor ze ons nogal eens op een dwaalspoor zetten bereffende die oude buurschapsgrenzen. En dat Silvolde omstreeks 1900 in de andere overheidsadministraties, het Voorbroek en een groot deel van de Silvoldse Buurt aan Terborg heeft moeten afstaan, is een apart verhaal!

Onder Varsseveld kende men vanouds vier grote buurschappen, teweten: Westendorp, Heelweg, Binnenheurne en Sinderen. Die namen werden ook al bij de oude administraties gebruikt. Maar ook daar hebben de ambtenaren van het Kadaster nogal met de echte grenzen zitten rommelen…

De rotten

De administraties van de dorpen en buurschappen kenden in 't verleden (vóór de Franse Tijd) ook nog een fijnmaziger indeling, namelijk in die van de zogenaamde 'rotten'. Zo'n 'rot' bestond uit ongeveer 20 huizen/families, met aan het hoofd een 'rotmeester', welk 'rotmeesterschap' steeds aan 't zelfde huis verbonden bleef.
De 'rotmeester' functioneerde als schakel tussen de overheid en de boeren/burgers; hij moest de laatsten b.v. 'opboden', d.w.z. dat ze op bepaalde dagen op moesten komen draven voor het jaarlijkse (zand)wegenonderhoud.
Met de Fransen zijn ook de rotten van 't toneel verdwenen.

Hoewel, in Barlo-Aalten wist men zich 't instituut nog lang te herinneren. Als ter plekke zo'n honderd jaar geleden de 'buurt' bij een begrafenis van een lid van een bepaald gezin, man- of paardekracht tekort kwam (en/of karretjes) dan werd alsnog een beroep gedaan op de nazaten van de 'leden' van 't vroegere rot.

De buurt/naoberschap

Elk Achterhoeks gezin had/heeft een x - aantal vaste 'naobers', vroeger al door hun voorouders gevraagd dat te worden. Of in 't andere geval hadden de voorouders van dat andere gezin het intiatief genomen om wederzijds 'buurt/naober' van elkaar te worden/zijn.
't Instituut 'buurt/naoberschap' was/is kennelijk aan geen enkele overheids- of kerkelijke grens gebonden. Zo hebben sommige 'buurtgezinnen' namelijk 'buren/naobers' in andere gemeenten, dorpen, buurschappen of rotten wonen. In Voorst-Gendringen tellen diverse grensbewoners zelfs 'buren/naobers' in de Bondsrepubliek Duitsland, die er dus bij 'met rouw en trouw enz.' ook volledig bij horen. 't Verschijnsel heeft zelfs de WOII overleefd. 't Is me niet bekend of de 'grensoverschrijdende naoberschap' richting Aalten-Bocholt en verderop ook frequent voorkomt.
Hoe dan ook, meestal leidde "t buurtvraogen' ertoe dat de Achterhoekse boerengezinnen zo'n 10 à 15 'naobers' in een kring om hen heen hadden wonen, hoewel dat laatste geen automatisme was, want het kon om de een of andere reden ook zijn dat niet alle bij elkaar wonende gezinnen 'buurt/naober' van elkaar waren. En het is overigens ook niet zo dat 't verschijnsel 'naoberschap' zich tot de boerenfamilies beperkte.
Bijvoorbeeld ook in Silvolde-dorp functioneerde het nog lange tijd, maar is het thans door de vele import ongeveer verdwenen. Dat wil overigens niet zeggen dat de tegenwoordige Silvoldenaren niet naar elkaar omkijken, maar dat is dan niet op basis van de 'naoberschap'. Het is zeer de vraag hoe oud 't

fenomeen eigenlijk wel is. 't Is waar -schijnlijk lang geleden min of meer vanzelf ontstaan en zal daarbij eveneens waarschijnlijk langzamerhand diverse uitbreidingen hebben ondergaan. Omdat 't helemaal buiten de overheid en de kerk om is gegaan, bestaan er ook geen schriftelijke verslagen van. En 't is ook al zo lang geleden dat er evenmin nog van mondelinge overleveringen sprake is. Het is overigens wel opmerkelijk dat de ongeschreven regels van de 'buurt/naoberschap' - kleine verschillen daargelaten - overal 't zelfde functioneren!

Het gezin waar 't allemaal om draait heeft recentelijk of in 't verre verleden één buurman en echtgenote gevraagd hun 'eerste buurman en -vrouw', oftewel 'naoste naober' te willen zijn. Wanneer nu eerstgenoemden de hen betreffende 'buurt' wat te melden hebben, wenden zij zich tot die persoon, waarna deze dan met de 'buurt' van 't betreffende gezin in overleg treedt. En de 'naosten naober' kan/moet in voorkomende gevallen ook zelf het intiatief tot overleg met het betreffende gezin nemen, en/of met de 'buurt' van 't gezin. Sommige gezinnen hebben zelfs ook nog een 'tweeden naober', ook wel als d'n 'noodnaober' aangeduid.

Over hoe de 'naoberschap' functioneerde - en gedeeltelijk nog functioneert - is op vele plaatsen al heel veel gepubliceerd en hoeft hier dan ook niet meer te gebeuren. 't Instituut houdt in 't algemeen in: hulp bij ziekte en sterfgevallen, hulp bij grote bedrijfstegenslagen, hulp bij verhuizingen (met daarna het zogenaamde 'intrekkersmaoltjen'), het zetten van een Meiboom bij nieuw- of verbouw, het versieren en meefeesten bij bruiloften en partijen, het verlenen van (kraam)hulp bij geboorten, en heel veel hulp bij de uitvaart van een lid van het betreffende gezin. In Bulletin najaar 2013 heeft Anton Helmes ons al uitgebreid uit de doeken gedaan wat de 'buurt' omgeving Rabelingstraat-Silvolde, bij de uitvaart van een 'buurtgenoot' allemaal verzorgde. Zowel bij 'trouw' als 'rouw' moest d'n 'naosten buurman' de nodige

voermansdiensten vervullen, dus moest hij over een of twee paarden beschikken. Derhalve werden de 'peerdeboeren' nogal eens gevraagd om 'naosten naober' te willen worden/zijn, met 't gevolg dat die 'peerdeboeren' soms wel d'n 'naosten' van wel 10 à 20 gezinnen waren, en daar soms ook wel behoorlijk onder gebukt gingen.
De verplichtingen van de 'buurt' bij ziekte en/of overlijden van een 'buurtgenoot' waren groot, vooral als er op de betreffende boerderij geen personeel aanwezig was.
D'n 'naosten naober' regelde dan, met de weduwe en met de hulp van de andere 'buren', dat alle werkzaamheden op tijd geklaard werden, soms wel een of twee jaar lang. Het is daarbij dan ook wel eens voorgevallen dat d'n 'naosten naober' dan uiteindelijk maar eens tegen de weduwe zei dat ze maar weer eens moest gaan trouwen...
Natuurlijk moet op deze plaats ook genoemd worden dat in bovenstaande gevallen de verdere familieleden van 't betreffende gezin, dat gezin meestal ook intensief met raad en daad bijstonden.
Wel of niet bijzonder?
Het is interessant om je te realiseren hoe 't fenomeen 'buurt/naoberschap' de Achterhoek als een warrige deken overdekt. Bijna geen enkel gezin had/heeft precies dezelfde 'buurt' als hun buurgezin. 't Buurgezin heeft normaliter aan de ene kant een 'buur' minder, en aan de andere zijde een 'buur' meer.

Hulp van de buren tijdens het oogsten van het graan.

Zo is om elk huis een aparte 'buurtcirkel' te trekken, met 't gevolg dat dan al die speciale cirkels elkaar in een enorme wirwar overlappen.
Hoe dan ook, bijna iedereen in Nederland heeft weet van het bestaan van de instelling 'buurt/naoberschap' in die verre oosthoek aan de Duitse grens. En als het thema 'omzien naar elkaar' aan de orde is, dan worden we als Achterhoekers nogal eens in het zonnetje gezet in verband met onze samenleving van 'buurt/naoberschap'.
Maar 't lijkt me gezond om ook maar eens nuchter naar 't geheel te kijken. En dan mogen en kunnen we vaststellen dat er in 't kader van de 'buurt/naoberschap' heel veel goed werk is verricht, en nog wordt verricht! Hetgeen ik zou willen omschrijven als: georganiseerde compassie. Maar in andere gebieden stond/staat men elkaar evenzeer bij, bijvoorbeeld te bestempelen als: spontane compassie!
Voor 't overige zou ik willen zeggen: laat de kranten maar schrijven!

De buurtverenigingen

De tegenwoordige buurtverenigingen dateren allemaal van na 1945. Enkele van hen zijn in 't bezit van rechtspersoonlijkheid, statuten en/of huishoudelijk reglement.
Ze bewegen zich veelal in 't gebied van een of enkele straten, of in een gedeelte van een straat. In 't gunstigste geval beslaan ze met z'n allen het dorp en de buurschappen als een sluitend netwerk, maar 't kan ook zo maar zijn dat er momenteel hier of daar een open plek is, want de verenigingen als deze beleven een nogal wisselend bestaan, om reden dat ze geheel op het enthousiasme en de inzet van de deelnemers aangewezen zijn.
Onze buurtverenigingen zijn met name aktief op het vlak van de gezelligheid en de saamhorigheid, maar sommigen treden ook wel als een soort belangenvereniging op. En een enkele organiseert zelfs een jaarlijkse kermis, daarbij teruggrijpend op de herinnering aan 19e of 20e eeuwse voorgangers.

Ontdek je plekje

Bas Boerakker

Reizen door Oost-Nederland was in het begin van de negentiende eeuw nog een tijdrovende en vermoeiende aangelegenheid. Weliswaar reden er regelmatig diligences, maar deze dure en rammelende koetsen hadden zowel in het droge als in het natte seizoen de grootst mogelijke moeite om de plaats van bestemming te bereiken over de schaarse en slecht onderhouden zandwegen. De routes over het water waren wel comfortabel en betrouwbaar. Door de aanwezigheid van de Oude IJssel kon de opkomende ijzerindustrie haar grondstoffen en goederen snel en adequaat vervoeren. Het netwerk aan waterwegen was in de hoge en droge Achterhoek alleen niet omvangrijk genoeg om ieder dorp en gehucht te kunnen bereiken. Vandaar dat menig expeditie nog te voet of ter paard werd afgelegd.

Onderweg zag je buiten de dorpen af en toe een boerderij of molen boven het maaiveld uitsteken met hier en daar een herberg of een tolwachtershuisje. De wegen, paden en akkers lagen niet vast en er waren nog veel heidevelden en woeste gronden. Door de slechte verbindingen waren de Achterhoekse dorpsbewoners bijna volledig op zichzelf aangewezen. Dit isolement zorgde er ook voor dat gewoonten, taalgebruik en andere culturele eigenaardigheden goed geconserveerd bleven.

Onder invloed van de Romantiek ontstaat er in het begin van de negentiende eeuw bij de intellectuele elite meer belangstelling voor de 'ongerepte natuur'. Nieuwsgierig geworden naar het landschap en lokale gebruiken trekken verschillende schrijvers er op uit om het onbekende en nog primitieve Nederland te ontdekken. Het bekendste voorbeeld is wellicht de voetreis van Jacob van Lennep en Dirk Hoogendorp die in de zomer van 1823 kriskras door Nederland trekken. Zij zijn in die dagen onder anderen in de omgeving van Groenlo en Bredevoort geweest.

De eerste 'reiziger' die Silvolde heeft beschreven is de Zelhemse onderwijzer Jan Antony Klokman die omstreeks 1850 in het boek 'Schetsen en Tafereelen uit den Achterhoek' verslag doet van een drietal verkenningen door de Achterhoek. Hij was bevriend met de Doetinchemse uitgever Raadgeep die het boekje in 1856 heeft uitgegeven. Zijn bedoeling wordt helemaal duidelijk wanneer je de uitgebreide ondertitel leest: 'bevattende ééne topographische beschrijving van onderscheidende plaatsen in en om het arrondisement Zutphen, benevens geschiedkundige merkwaardigheden, zeden, gebruiken enz…'

Klokman schrijft: 'Nauwelijks echter heeft men Terborg achter den rug of ter regterzijde van den straatweg verheft zich een tamelijkhooge, sierlijk beplante heuvel, onder den naam van Paaschberg aldaar bekend. Tegen den helling van denzelven bevindt zich eene windmolen, alsmede eene herberg met kegelbaan enz., welke als uitspanningsplaats zeer aangenaam is, terwijl de op den top des heuvels geplaatste koepel een schoon vergezigt oplevert op den Elterberg,

het Montferland enz.' 'In de onmiddellijke nabijheid onwaart men het kasteel Schuilenburch.

Het dorpje Sillevolde is klein, maar mede zeer aangenaam aan den straatweg gelegen; het behoort tot de gemeente Wisch, doch maakt

een eigen kerkdorp uit. In de onmiddellijke nabijheid van het dorp is bij eenen windmolen een stoomkorenmolen opgerigt, welke in deze streken zeldzaam mag genoemd worden. De zoogenaamde heerlijkheid Lichtenberg is thans slechts eene uitgestrekte bouwhoeve.'

'Omtrent deze plaats sloegen wij van den meer genoemden straatweg af om den nieuwe aangelegden grindweg naar Dinxperlo te volgen. Nadat ik een eind wegs verder was gereden, trok een groot eikenbosch ter linker zijde van den weg bijzonder mijne aandacht, zodat ik voor een oogenblik het rijtuig verliet om mij door middel eener breede laan in hetzelve te begeven en meer van nabij die reusachtige

natuurgewrochten gade te slaan. Nadat ik ongeveer een kwartier uurs deze laan opgewandeld had, kwam ik op een groot rondeel waarop zeven brede lanen uitkwamen. Ik vernam van een aldaar aanwezig werkman dat het daarbij gelegen boerenerf Tobenbroek genaamd werd en toebehoorde aan mevrouw van Schuilenburch. Hoogst waarschijnlijk heeft hier eertijds eenig ridderslot gestaan.'

Wanneer wij de historische atlas bekijken van 1843-1845 dan valt op dat de omgeving van de Paasberg nog betrekkelijk leeg was. De heuvel was begroeid maar van bosgebied was nog geen sprake. Ook in de nabije omgeving stonden alleen langs de lanen bomen. Het Terborgseveld was nog in gebruik als akkerland, terwijl langs de oever van de Oude IJssel bij de kastelen Wisch en Schuilenburg enkel grasland was. Daarentegen was in de Silvoldsche Buurt en de Kroezenhoek het versnipperde coulissenlandschap met veel bospercelen nog volledig intact. Dit is geheel in overeenstemming met wat Klokman ongeveer vijf jaar later beschrijft in zijn boek.

De Paasberg heeft altijd een magische aantrekkingskracht gehad op de lokale bevolking en 'toeristen'. Omdat het landschap nog vrij leeg was, bood de heuvel een magnifi-

De Paaschweide te Terborg.

— De Paaschberg bood Zondag j.l. weder hetzelfde aspect van andere jaren. Begunstigd door bizonder mooi weer — een beetje zachter was aardiger geweest — was het een gewir-war van jongens en meisjes, sinaasappelen, noten en eieren, waartusschen men ook menig ouder en grootouder ontwaarde, die zich op dezen dag weer eens kind met de kinderen voelden. Er werd wel genoten.

Graafschapbode 21-04-1933

que uitzicht op de omgeving. Eeuwenlang was de Paasberg een offerplaats waar oeroude rituelen plaats vonden. Deze traditie heeft nog lang stand gehouden want de Graafschapbode bericht in 1894 nog over een groot paasvuur dat bovenop de bult werd onstoken. Later vermaakten jong en oud zich in de dertiger jaren met het verstoppen en zoeken van sinaasappelen, noten en eieren rondom het paasfeest.

In 1883 beleefden de schoolkinderen uit Hummelo en Laag-Keppel de dag van hun leven toen ze de Paasberg en het welbekende koffiehuis bezochten. 't Was zoo aardig een 240 tal kinderen in hun zondagspakje uitgedoscht zich daar zien te vermaken met spelen als loopen, dansen, schommelen enz. Vreugde was op aller gelaat te lezen. Herhaalde malen werden ze getracteerd op melk en broodjes en vetrokken na ruim 5 uur weer vroolijk naar huis', aldus de Graafschapbode van 8 september 1883. In 1908 zorgde een geit voor de nodige hilariteit bij de bezoekers 'van het café aan den voet van den berg…'

ons: „Wat de liefhebberij voor dieren soms groot kan wezen, bleek Zondag l.l. op een wandeling te Terborg over den Paaschberg. — Verbeeldt u, geachte lezeressen en lezers, toen wij in de veranda van het café aan den voet van den berg uitrustten, kwam daar een gezelschap aanstappen met een..... volwassen geit achter zich. — 't Ging direct naar binnen, doch de geit kwam spoedig weer buiten, tot niet gering vermaak der buitenzittenden, waaronder veel jongelui, die zich zeer met haar amuseerden. De kleine zus, die ook bij ons was, gierde het uit van pret. Van tijd tot tijd ging de geit eens weer naar binnen, om zich te overtuigen van de tegenwoordigheid van het gezelschap, toen opeens dit opstond en, achtervolgd door de huppelende geit, zonder een woord tot haar te spreken, door het geboomte verdween. — Zou er geen belasting op de geiten gesteld kunnen worden?

Graafschapbode 08-08-1908

Rond 1880 was het de beurt aan de wandelende predikant Jacobus Craandijk om een bezoek te bren-

Jacobus Craandijk 1834-1912

gen aan Silvolde en omgeving. Craandijk was een veelzijdig man, want naast predikant was hij ook leraar, schrijver en tekenaar. In acht delen 'Wandelingen door Nederland met pen en potlood' deed hij verslag van alle wandelingen die hij maakte tussen 1874 en 1888. Ook Craandijk begint zijn bezoek aan de Paasberg. In prachtige volzinnen schetst hij het schilderachtige landschap en beschrijft kasteel Schuilenburg. Over het dorpje Silvolde is hij wat minder enthousiast…

'De hoofdzetel der heeren van den Berg, met het nog altijd aanzienlijke slot en den daarbij gelegen Montferlandschen berg, behoort tot de bezienswaardige plaatsen in den Achterhoek. Maar de tijd ontbreekt ons, om ditmaal daar een bezoek te brengen. Liever wenden wij ons naar den anderen kant, waar de Paaschberg - de overoude offerplaats - van zijn begroeide hoogte een heerlijk uitzigt geeft te genieten over de frissche weiden, waardoor de IJssel stroomt, op het blinkende zeil van het vreedzaam voortdrijvende scheepje, op de donkere bosschen, waaruit de torens van Wisch te voorschijn treden en waarboven de spitsen van Terborg zich even verheffen, op de Montferlandsche heuvelen in de verte, op den toren van Silvolde en de geele muren van den Schuijlen-

burg in het krachtig eikenhout, terwijl akkermaalsboschjes en berken den voorgrond versieren. De uitspanning aan den voet van den heuvel wordt dan ook druk bezocht. Onder de zware iepen, of aan de kegelbaan, of in de paden langs de helling, tusschen de slanke stammen der acacia's, laten burgers en burgeressen van Terborg, laten ook vreemdelingen zich menigmaal vinden. Is de Paaschberg alzoo geen plaats van godsvereering meer, hij is althans een plek van veelvuldig genot.'

'Beneden den heuvel loopt een schoone beukenlaan, die na eenigen tijd in een open landweg overgaat en ons, te midden van weiden en akkers, naar een brug over een snelvlietend beekje leidt. Daar vinden wij wederom een laan van kloeke beuken en een boschplein, waarop het pad naar Silvolde en de

De Paasberglaan 1917

oprijlaan van den Schuijlenburg uitkomen. Dit thans onbewoonde huis heeft een fraaije ligging aan den zoom van groote weiden en statige bosschen. Het pronkt met twee achtkante torens op de hoeken en een vierkanten toren uit het dak, terwijl de ruime stalgebouwen daarnaast door een muur met een poort er aan verbonden zijn.
't Is evenwel niet meer het oude stamslot van het geslacht, dat er zijn naam aan ontleent en waaraan het nu weer behoort, na een eigendom der Heeren Wisch, van den hertog van Cleve en van de staten van Gelderland te zijn geweest'. 'Vroeger een vaste burgt, waard om in 1528 door de staten met een vendel knechten bezet en door den Admirant van Arragon vermeesterd te worden, is het thans een deftig heerenhuis geworden, dat zich ouder voordoet dan het is, want zijn hoektorens zijn nog geen halve eeuw oud. In één daarvan is tegenwoordig de ingang, terwijl de oude vestibule nog te herkennen is door den marmeren vloer en het

Ook 1917 iets verderop op de Paasberglaan

fraaije stucadoorwerk van de zaal, die het middelgedeelte van het front inneemt. Het oude beschot- en schilderwerk, dat wij er thans vinden staan, is afkomstig van het gesloopte huis Sinderen. Aan de voorzijde van het huis liggen, behalve de torens en de groote trap, een viertal kamers. De achterzijde wordt beslagen door de zaal en twee kleinere vertrekken. Op de bovenverdieping loopt een lange dwarsgang over de geheele breedte van het huis, waarop een aantal kamers uitkomen. Beneden zijn de kelders en keukens, en van het plat, waaruit de vierkante toren oprijst, overziet het oog een uitgestrekt boschrijk en vruchtbaar landschap, met de kerktorens van Silvolde, Ulft, Gendringen, Anholt, Etten en Terborg, met de bosschen van het vroegere kasteel Zwanenburg, thans een klooster, en de

Kasteel Schuilenburg

Montferlandsche hoogten in 't verschiet'.

'Nu wij zoo digt bij Silvolde zijn, - door het eikenboschje bij den ingang der Schuijlenburgsche laan leidt een pad in een paar minuten er heen, - willen wij toch even dit dorp in oogenschouw nemen. Lang behoeft het ons niet op te houden. Zeer opwekkend ziet het er niet uit. Er is een dorpsstraat, met vrijwel aaneengesloten huizen bebouwd en met keijen bevloerd. Er is veel rood van muren en daken en weinig groen. 't Is niet verwaarloosd of vervallen, maar het mist de vriendelijkheid der dorpen, waaraan wij gewoon zijn geraakt en draagt ook reeds eenigszins een Duitschen stempel. De kerk heeft een zeer hoog koor; de nok van het dak daarvan komt in ééne lijn met den bovenrand van den dikken toren. De torenspits bereikt een aanmerkelijke hoogte en eindigt in een fraai lantaren-torentje.'

Tot slot neemt ene G. Velderman ons mee voor een ritje van Arnhem naar Isselborg met de inmiddels in gebruik genomen Geldersche stoomtram. Komend vanaf Terborg beschrijft hij wat hij onderweg ziet.

'Aan den linkerkant zien we dan behalve het Postkantoor eenige fraaie villa's tot aan den weg naar Varsseveld, als 'paöltjesweg' bekend. Aan de rechterzijde volgen op de remises van de tram en den molen (op eenigen afstand van den weg) het Kantongerecht en de Synagoge, en een eindje verder, voorbij het huis 'Veldzicht', de Begraafplaats voor Protestanten en Katholieken; tegenover een bloemisterij. Dan komen we door een meer vlak terrein, waar we het gezicht hebben op den spoorweg en op de achteruitwijkende bosschen.'

'Voorbij den korenmolen zien we weldra de houtwerven die bij de Stoomzagerij 'de Volharding' van den heer Kemperman behooren, en trammen dan het dorp Silvolde in, waar we stilhouden bij het café van den heer Salemink.

Ook Silvolde, dat zeer oud is, neemt blijkbaar deel in den vooruitgang, welke door geheel de Graafschap is waar te nemen. Bij het Hotel Kaak, dat nu volgt, is onlangs een nieuw marktpleintje aangelegd en er langs loopt een pad dat den wandelaar op den zooeven aangegeven weg van den Paaschberg naar den Schuylenburg brengt.'

'De Roomsch Katholieke kerk van Silvolde is in 't bezit van het fraaie Mariabeeld, bekend als 'De Bedrukte Moeder Gods van Varsseveld', de helft van 't Marianum, dat volgens de overlevering in de dagen der Hervorming uit Varsseveld werd verwijderd en na veel omzwervens eindelijk rust vond in een kloosterkapel van Anholt. In 1856 gelukte het wijlen Pastoor Bluemers het beeld dat nu voor het Maria-altaar in de kerk te Silvolde hangt, terug te krijgen. In de Katholieke Illustratie van 1904 vindt men er een afbeelding en een beschrijving van. Bij de kerk staat een Klooster (met pensionaat) der Franciskanessen van Heijthui-

Silvolde – Panorama

zen. De Hervormde kerk, die aan den weg staat, is een fraai koepelvormig gebouw, dat zeer de aandacht verdient.'

'Op den weg naar Ulft waarheen we vervolgens trammen, zien we

'Melkvonder' brug

een pad afgaan dat door de weide naar het 'melkvonder' over den IJssel loopt, welk vonder (brug) de bewoners van Oer, een buurtschap onder Ulft behoorende, gelegenheid gaf gemakkelijk de weiden bij Silvolde te bereiken. Omtrent die weiden vermeldt de overlevering dat Silvolde daar vroeger ook recht op had, doch dat in 1672, toen Silvolde door de Munsterschen met een last haver werd gebrandschat, welke de bewoners niet konden opbrengen, de Silvolders hun IJsselweiden aan Ulft verpandden dat toen de haver leverde. Aangezien die van Silvolde de voorgeschoten haver nooit terug hebben gegeven, zijn de Ulftenaren in 't bezit der verpande weiden gebleven tot op den huidigen dag. Na de verdeeling der markegronden is de toestand wel anders geworden, maar het pad is als openbare weg gebleven.'

Literatuurverantwoording:

- Schetsen en Tafereelen uit den Achterhoek, J.A. Klokman 1856
- Wandelingen door Nederland met pen en potlood deel 5, J. Craandijk 1880
- Een reisje met de Geldersche stoomtram
- G.Velderman 1905
- Historische topografische atlas Liemers, Rijk van Achterhoek-Nijmegen 1843-1845
- Geschiedenis beleven.nl, Harmen Meek
- Delpher

Silvolde.
Twee huizen afgebrand.
Twee personen gewond, waarvan één ernstig

Het zal Vrijdagnacht ongeveer half één zijn geweest, toen ons dorpje, hetwelk reeds in diepen rust verzonken was, plotseling opgeschrikt werd door het alarm-"gelui" van de brandklokken en het roepen van "brand". In een minimum van tijd was het druk op straat en spoedden zich allen naar het Achterdorp, waar bleek, dat het huis van de fam. Danen Marktstraat 16 in lichtelaaie stond, alsook het aangesloten woonhuis van de fam. Rensen Marktstraat 14. Daar de brand buitengewoon snel om zich heen had gegrepen, konden de bewoners zich slechts met de grootste moeite redden, terwijl de drie zoons van de fam. Danen, welke boven sliepen, niet meer van de trappen naar beneden konden, zoodat er niets anders opzat dan uit het raam te springen, waarbij H. Danen zoo ongelukkig op de straat terecht kwam, dat hij niet verder kon en bij de fam. Th. Dales werd binnengedragen. Dr. Ris, welke inmiddels gewaarschuwd was, en spoedig ter plaatse verscheen, constateerde een sleutelbeenbreuk, terwijl P. Danen door den sprong een gat in het hoofd had gekregen.

De motorspuit was inmiddels verschenen en begon met een krachtige straal de aangrenzende perceelen nat te houden en daarna het vuur te blusschen. Van de inboedels kon niets gered worden. Verzekering dekt de schade.

Onder de vele aanwezigen merkten we op de burgemeester van de gemeente Wisch en Gendringen.

De Graafschapbode 06-06-1932

Opgraving bij de Protestantse Kerk

Barbara Veselka

Voor het bestemmingsplan centrumplan (Marktstraat en Kerkenstraat) te Silvolde is in 2015 door Hamaland Advies een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd in het kader van de vervanging van het riooltracé. Op basis van het bureauonderzoek werd gesteld dat de ondergrond van de Kerkenstraat bestaat uit dekzand, al dan niet met een oud bouwlanddek. Dergelijke relatief hoog en droog gelegen gebieden, vormden vanaf de steentijd een zeer geschikte locatie voor bewoning. Op basis van deze gegevens had het plangebied een hoge archeologische verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen vanaf het Neolithicum tot en met de Vroege Middeleeuwen.

Er bestond daarnaast een hoge verwachting voor archeologische resten uit de late Middeleeuwen en Nieuwe tijd naar aanleiding van de ligging: midden in het historische kern van Silvolde naast de Oude

Mauritiuskerk. Sporen van erven met bijbehorende structuren, dorpsboerderijen, oude infrastructuur zoals zandpaden en paden met veldkeitjes, lemen vloeren, waterputten en begravingen in relatie tot het 'voormalige' kerkhof van de Protestantse Oude Mauritiuskerk zouden verwacht kunnen worden. Op grond van de op 6 maart 2015 door de gemeente Oude IJsselstreek verstrekte ontwerpen van het bestaande riooltracé, het nieuwe riooltracé en de werkomschrijving van Grontmij, werd geconcludeerd dat er niet of nauwelijks nieuwe bodemingrepen zouden plaatsvinden buiten het al bestaande riooltracé. Daarom is geadvi-

seerd om de rioolwerkzaamheden zonder vervolgonderzoek uit te laten voeren, maar wel de gelegenheid te geven aan amateurarcheologen om bij de werkzaamheden mee te kijken. Indien onverhoopt toch archeologische resten werden aangetroffen, dan dienden deze alsnog archeologisch te worden gedocumenteerd.
Na de oplevering van de rapportage van het bureauonderzoek, met de bovengenoemde resultaten en adviezen, zijn er wijzigingen opgetreden in de uitvoering van de infrastructurele werken. Door de gemeente Oude IJsselstreek werd besloten om het hemelwater op te gaan vangen in grote infiltratie-units op de lagergelegen terreindelen binnen het gebied (bestemmingsplan centrumplan). In het bijzonder op het terrein gelegen direct naast de Protestantse Oude Mauritiuskerk, dat in het verleden in gebruik is geweest als kerkhof. Op 29 oktober 2015 werd een start gemaakt met de graafwerkzaamheden ten behoeve van de plaatsing van deze infiltratie-units. Tijdens de graafwerkzaamheden is men vervolgens gestuit op menselijke botresten, waarna de werkzaamheden zijn stilgelegd. De vondst werd vervolgens gemeld bij regioarcheoloog M. Kocken, waarna Econsultancy is gevraagd direct de locatie te bezoeken en een noodwaarneming te doen.

Tijdens deze archeologische waarneming was al snel een intact inhumatiegraf aangetroffen. Een inhumatiegraf is een graf waarin onverbrande menselijke resten zijn begraven. Op grond hiervan werd in overleg met de bevoegde overheid besloten dat (verder) archeologisch onderzoek/vervolgonderzoek noodzakelijk was. Door de opdrachtgever, tevens optredend als bevoegd gezag (gemeente Oude IJsselstreek), is vervolgens besloten om de geplande bodemingrepen archeologisch te laten begeleiden. Van de noodwaarneming is tussentijds een evaluatierapport opgeleverd met de eerste resultaten. Econsultancy heeft in opdracht van Gemeente Oude IJsselstreek een archeologische begeleiding

conform protocol opgraven uitgevoerd voor het plangebied aan de Kerkenstraat 1 te Silvolde. Het onderzoek vond plaats tussen 5 en 10 november 2015 en had een doorlooptijd van 4 werkdagen. De aanleiding tot het onderzoek was de voorgenomen aanleg van twee infiltratie-units. Tijdens de werkzaamheden is daar nog de begeleiding van de aanleg van de funderingssleuf voor een muur langs de Kerkenstraat en een verbindingssleuf tussen beide infiltratie-units bijgekomen. Het archeologisch onderzoek was vereist omdat het hiermee gepaard gaande grondverzet een bedreiging vormde voor de archeologische waarden die in de ondergrond aanwezig waren. Het archeologisch onderzoek diende om de archeologische resten veilig te stellen (behoud ex situ) voordat deze door de voorgenomen bodemingrepen konden worden aangetast. Daarom is het binnen het kader van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg uit 2007, voortvloeiend uit het Verdrag van Malta uit 1992, verplicht voorafgaand archeologisch onderzoek uit te voeren.

Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Ten aanzien van het onderzoeksgebied is met name belangrijk dat het terrein op de kadastrale kaart uit 1827 bijna geheel is aangemerkt als kerkhof van de Oude Mauritiuskerk. Het meest zuidwestelijk gelegen terreindeel lag waarschijnlijk net buiten het kerkhof en was

Locatie plangebied kadasterkaart 1827

waarschijnlijk bebouwd.
De overige delen lijken binnen het perceel van de kerk te hebben gelegen. Samenvattend konden basis van de historische bronnen op het kerkhof graven worden verwacht

vanaf circa 1100 toen de kerk is gebouwd tot circa 1829 toen begraven binnen de bebouwde kom van plaatsen in Nederland door Koning Willem I definitief werd verboden.

Resultaten

Zoals verwacht is binnen het plangebied een grafveld/kerkhof aangetroffen behorende bij de Oude Mauritiuskerk. Het oudste graf, dat door AMS 14C-analyse is onderzocht, stamt uit 775-970 n. Chr. en een tweede graf uit de onderste begravingslaag tussen 1025 en 1185 n. Chr. Beide AMS 14C-monsters hebben echter een verhoogde delta -15N waarde. Dit zou kunnen duiden op een licht reservoir-effect, waardoor de monsters mogelijk iets jonger zijn dan nu gekalibreerd. Het reservoir-effect treedt op wanneer een monster oudere koolstof opneemt waardoor het monster ouder lijkt dan het in werkelijkheid is. Een jongere datering zou bovendien meer in lijn met de datering van de onderste lagen door het vondstmateriaal en met de verwachtingen op basis van de historische bronnen overeenkomen.
Op basis van deze gegevens lijkt het veilig te stellen dat dit deel van het grafveld rond de Oude Mauritiuskerk in gebruik is geweest vanaf de Vroege Middeleeuwen.
Het grafveld stamt dus uit (of van vlak voor) de periode van het zogenaamde Hof van Silvolde en Kasteel Silvolde, waarvan wordt aangenomen dat het gesticht is eind 11e of vroege 12e eeuw. Alle graven in het grafveld zijn ongeveer in een noordoost-zuidwest oriëntatie begraven, geheel conform de (katholiek) christelijke traditie. Opvallend is dat juist de onderste laag begravingen een licht afwijkende oriëntatie heeft in vergelijking tot alle bovenliggende graven. Mogelijk hangt de aangepaste oriëntatie in de graven samen met de verbouw van Kasteel Silvolde naar een kerk in de vroege 13e eeuw.
De leeftijd van de 24 onderzochte individuen varieerde van ongeveer zes maanden oud tot 50+ jaar.
Vier individuen waren onvolwassen, echter viel het merendeel in de categorie 36 tot en met 49 jaar.
De mannen hadden een gemiddel-

de lengte die vergelijkbaar is met gebruikte vergelijkingscollecties.

Opvallend is echter dat de gemiddelde vrouw uit Silvolde langer was dan waar te nemen is bij de vergelijkingscollecties. Hierbij moet wel vermeld worden dat dit kan te maken hebben met het relatief kleine aantal vrouwen (n = 7), waarbij het mogelijk is dat dit verschil per toeval is opgetreden. Bij een deel van de vroegere inwoners van Silvolde was waar te nemen dat het gebit niet goed verzorgd was. Een mogelijke oorzaak hiervan is dat het dieet rijk aan suikers en andere voedingsstoffen was dat gaatjes en ontstoken tandvlees kan veroorzaken. Het hoge percentage glazuurhypoplasie, een storing in de aanleg van het glazuur, duidt op stress in de kinderjaren dat veroorzaakt wordt door ziekte en/of ondervoeding. Het percentage residuaal rachitis, vitamine D-tekort, was relatief hoog. Bij residuaal rachitis zijn de krommingen van de botten die in de kinderjaren ontstaan zijn door vitamine D-tekort nog zicht baar in het volwassen skelet. Vitamine D is namelijk nodig om botten sterk en stevig te houden en wordt in de menselijke huid geproduceerd onder invloed van zonlicht. Zodoende is het opvallend dat in Silvolde een

Glazuurhypoplasie

Krommingen van de botten

hoog percentage vitamine D-tekort is aangetroffen, gezien het feit dat zonlicht volop aanwezig moet zijn geweest. Relatief veel individuen hadden slijtage aan een of meer gewrichten, waarbij de wervelkolom het vaakst was aangetast. Dit duidt waarschijnlijk op het verrichten van zware en langdurige arbeid waarbij met name de rug werd belast. Tot slot dient de kanttekening worden gemaakt, dat slechts een klein aantal individuen is onderzocht en dat dat zij slechts een klein deel van het grafveld vertegenwoordigen. Hierdoor werd de interpretatie bemoeilijkt en daarom moet bij conclusie enig voorbehoud in acht worden genomen.
De begravingen zijn alle op één na ongeveer noordoost-zuidwest georiënteerd; het hoofd is hierbij in het zuidwesten aangetroffen en de voeten in het noordoosten. De uitzondering op de regel vormt spoor 13, die een oost-west oriëntatie

Detailfoto spoor 6, werkput 2

heeft met het hoofd in het westen. Wat opvalt als we nauwkeuriger kijken is, dat de oriëntatie van de oudste graven lichtelijk meer oost-noordoost-westzuidwest is ten opzichte van de bovenliggende graven. In meeste graven zijn geen resten van de doodskisten teruggevonden. Op basis van de aanwezige nagels/spijker in de graven is het meer dan aannemelijk dat de begravingen wel hebben plaatsgevonden in een kist, maar dat deze volledig is vergaan in de loop der tijd. In twee van de onderste grafkuilen, is nog wel de volledig vermolmde verkleuring van de contouren van een kist teruggevonden. Gezien de slechte conserveringsomstandigheden is het niet vreemd dat weinig van de kisten is teruggevonden.
Twee van de graven uit de onderste laag zijn gedateerd op basis van een AMS 14C-analyse. De gekalibreerde ouderdom van spoor 23 is 775-970 n. Chr. en die van spoor 27 is 1025-1185 n. Chr. De overige graven uit de onderste en eerste begravingslaag kunnen op basis van het aardewerk en een munt worden gedateerd tussen 1076 en 1250 na Chr. Van de hierboven gelegen graven was het mogelijk er twee te dateren op basis van het aardewerk, te weten: spoor 10 tussen 1650 en 1829 na Chr.
En spoor 22 tussen 1250 en 1400 na Chr. Hierbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat de ouderdom van de middeleeuwse en post-middeleeuwse graven op basis van het vondstmateriaal niet met totale zekerheid kan worden vastgesteld.
Er moet rekening mee worden gehouden dat het vondstmateriaal door veranderende processen in de graven terecht kan zijn gekomen.

Het hele rapport is te lezen op de website
www.oldsillevold.nl/rapport-opgraving-Prot-Kerk.pdf

Activiteitenkalender 2020

Woensdag 15 Januari 2020 :
Lezing: Wat vertellen ons de Drone-beelden
De lezing gaat over wat we zien en ontdekken met drones. Door André Tangelder
Locatie: DRU– Ketelhuis bij OVGG
Aanvang: 20.00 uur

Donderdag 13 februari:
Jaarvergadering met aansluitend een video-interview met Jan Tangelder (de Amerikaan)
Locatie: Grandcafé De Schuylenburgh
Aanvang: 19.30 uur

I.v.m. Coronacrisis
zijn alle activiteiten afgelast.

Heemkundige Vereniging

Old Sillevold

Opgericht 18 februari 1997

Bestuurssamenstelling:
Voorzitter:
André Tangelder
Tweede Voorzitter:
Jan Pierik

Secretaris:
Ineke Mulder-Loman
Kloosterhof 125
7064 BZ Silvolde
Tel: 06-13716602
info@oldsillevold.nl

Penningmeester:
Karin Hendriksen
Kroezendijk 2
7064 KX Silvolde
Tel. 0315-681608
info@oldsillevold.nl

Archiefbeheerder :
Willie Dieker
Fazantplein 12 7064 EG Silvolde
Tel: 0315-328334

Archeologie en geschiedenis : Bas Boerakker

Lidmaatschap:
€ 16,00 per jaar.

Bankrekening:
NL11 RBRB 0979 8454 32
Old Sillevold

www.oldsillevold.nl

Sponsoren

Paul Klomberg Assurantiën
Winkelhorst Ledermode
Jan en Ingrid Steverink van de Slaege
Frank's Barbershop Haarmode
Brasserie 'Bij Ons'
Maurits Heebink Tuinbeheer
Rijnlandhaven Makelaardij
Mijnen Media.nl
Van Balveren Fiets & Fitness
Ronald Haank Bouwkundige constructies
Hovenier Biljoen Groen & Liemers -Hendriks
Welkoop Silvolde
Van Giersbergen Motorrevisie
Automobielbedrijf Willemsen
Peak Fit
Autobedrijf Ten Have
Creatieplein
Adviesburo Top-ibc en Iesseler interieur
Annelies en Dick Mulders
Robert Saalmink Administratiekantoor
Jos de Bakker
Tuincentrum Steentjes
Koperslagerij D. Wissink
Bloemen & Emoties Miranda Steentjes
Administratie en belastingadvies Te Poele-Bruil
Bakker Ten Have

De heemkundige vereniging dankt de op deze pagina genoemde bedrijven en organisaties voor hun financiële ondersteuning.

Bulletin heemkundige vereniging Old Sillevold

TOURISTEN,
die
SILVOLDE
bezoeken, vergeten niet
even te rusten in het

Café SALEMINK

Station
Geld. Stoomtramw.-Mij.

Goede Consumptie.
Billijke Prijzen ::

Losse nummers € 3,50 per stuk
www.oldsillevold.nl